

ber. En op zaterdag de 11de zou, aldus 'Schemmel', de staatsgreep tegen Hitler plaats vinden.¹

Afgesproken werd, dat men elkaar donderdag de 9de opnieuw zou ontmoeten, uiteraard in café 'Backus', niet al te vroeg: de 'generaal' moest helemaal uit München komen. Vier uur 's middags was een goede tijd.

De overval

In de ochtend van donderdag de 9de kwamen Payne Best, Stevens en Klop in Den Haag ten huize van Stevens bijeen. De avond tevoren (pers en radio berichtten er van) had zich in de *Bürgerbräukeller* te München waar Hitler de jaarlijkse bijeenkomst ter herdenking van de mislukte *Putsch* van '23 placht bij te wonen, een explosie voorgedaan, een kwartier nadat Hitler, vroeger dan gewoonlijk, de zaal verlaten had; er waren zeven doden en talrijke gewonden.² Payne Best vond dat wel een merkwaardig bericht: had de 'oppositie' iets met die aanslag te maken? Stevens achtte het ook een vreemde zaak. Voor alle zekerheid staken zij beiden een geladen revolver in de zak.

¹ Payne Best: *The Venlo incident*, p. 14. ² Schellenberg heeft jegens het Amerikaans Militair Gerechtshof te Neurenberg en in zijn *Memoiren* (p. 86) beweerd dat het *Überfallkommando* van Naujocks oorspronkelijk als functie had, hem te beschermen en dat Himmler hem, tot zijn verrassing, in de vroege ochtend na de explosie in de *Bürgerbräukeller* meedeelde dat Hitler besloten had Best en Stevens te laten arresteren, want, aldus Himmler, die explosie was het werk geweest van de *Secret Service*. Schellenbergs voorstelling van zaken wordt al weerlegd door het feit dat hij zes-entertig uur vóór de aanslag in München zijn Engelse tegenspelers naar de grens lokte. Hoe die aanslag in elkaar gezeten heeft, is (in tegenstelling tot andere versies die onbetrouwbaar zijn) opgehelderd door de onderzoekingen van een van de leden van de wetenschappelijke staf van het *Institut für Zeitgeschichte* te München, dr. Anton Hoch, die zich o.m. heeft kunnen baseren op de verslagen van de verhoren die aan de dader, Georg Elser, en zijn familieleden en bekenden onmiddellijk na het gebeuren afgenomen werden. Elser had al in '38 het plan opgevat, de *Bürgerbräukeller* bij een van de jaarlijkse herdenkingen in de lucht te blazen. In november '38 en in april '39 nam hij de situatie ter plaatse nauwkeurig op; bij de bedrijven waar hij werkte, wist hij zich dynamiet toe te eigenen. De *Keller*, een caféruimte, werd slecht bewaakt, Elser wist er na begin augustus '39, toen hij in München was gaan wonen, herhaaldelijk des nachts in door te dringen. Hij maakte er een holte in een van de zuilen en stopte daar het dynamiet in, met een tijd klok. Helaas verliet Hitler de bijeenkomst op 8 november vroeger dan gewoonlijk - vermoedelijk omdat hij in Berlijn de aarzelingen van een deel van zijn generaals met betrekking tot de inzet van *Fall Gelb* wilde overwinnen. Intussen had Elser, zij het vagelijk, de aandacht van enkele kenners van de *Bürgerbräukeller* getrokken. Hij werd gearresteerd en in het concentratiekamp Dachau opgeborgen. Men kon hem moeilijk een proces aandoen, aange-